

AQLI ZAIF BOLALAR O'QUV MOTIVATSIYASINI SHAKLLANTIRISHDA O'YIN TEKNOLOGIYALARINING O'RNI

Xosiljonova Shaxnoza Muhammadibrohim qizi

Toshkent viloyati Yangiyo'l shahar Maktabgacha va maktab ta'limi bo'limiga
qarashli 4-maktab o'qituvchi-logopedi
tel:+998930387769

@mail: shaxnozaxosiljonova96@gmail.com

<https://doi.org/10.5281/zenodo.17375148>

Annotatsiya.

Mazkur tezisda aqli zaif bolalar rivojlanishida o'yin faoliyatining o'rni, ularning psixik va ijtimoiy moslashuviga ta'siri hamda o'yin texnologiyalarining motivatsiyani shakllantirishdagi ahamiyati tahlil qilingan. Tadqiqotda zamonaviy didaktik o'yinlar, interaktiv uslublar, hamda maxsus pedagogik metodikalar qo'llashning samaradorligi yoritilgan.

Kalit so'zlar.

Aqli zaif bolalar, o'yin texnologiyalari, o'quv motivatsiyasi, individual o'yinlar, guruhli o'yinlar, kognitiv ko'nikmalar, emotsional va ijtimoiy ko'nikmalar, ijobiy fikr va motivatsiya.

Абстрактный: В диссертации анализируется роль игры в развитии детей с задержкой психического развития, её влияние на психологическую и социальную адаптацию, а также значение игровых технологий в формировании мотивации. Показана эффективность использования современных дидактических игр, интерактивных методов и специальных педагогических технологий.

Ключевые слова: Дети с нарушениями интеллектуального развития, игровые технологии, мотивация обучения, индивидуальные игры, групповые игры, когнитивные навыки, эмоциональные и социальные навыки, позитивное мышление и мотивация.

Abstract: This thesis analyzes the role of play in the development of mentally retarded children, their impact on their psychological and social adaptation, and the importance of game technologies in the formation of motivation. The study highlights the effectiveness of using modern didactic games, interactive methods, and special pedagogical techniques.

Keywords: Children with intellectual disabilities, game technologies, learning motivation, individual games, group games, cognitive skills, emotional and social skills, positive thinking and motivation.

Bugungi kunda ta'lim sohasidagi yangiliklar va innovatsiyalar o'quv jarayonini samarali tashkil etish uchun muhim rol o'ynamoqda. Ayniqsa, aqli zaif bolalar bilan ishlashda an'anaviy ta'lim usullarining cheklovlari mavjud. Shunday ekan, yangi texnologiyalar, jumladan o'yin texnologiyalari, ta'lim jarayonini yaxshilashda katta ahamiyatga ega. O'yin texnologiyalari yordamida o'quvchilarning o'quv motivatsiyasini oshirish va ularda o'rganishga bo'lgan qiziqishni shakllantirish mumkin.

I. Aqli zaif bolalarning o'quv motivatsiyasi: Tavsif va muammo

Aqli zaif bolalar uchun o'qish va o'rganish jarayoni ko'pincha qiyinchiliklarga to'la bo'ladi. Ular an'anaviy ta'lim metodlari bilan samarali o'qiyotganlarini sezmasliklari yoki tez charchashlari mumkin. O'quv motivatsiyasi, ya'ni o'quvchi o'qishga bo'lgan istak va qiziqish, aqli zaif bolalar uchun ko'proq ahamiyatga ega. Motivatsiyani shakllantirishda ko'pincha

ijtimoiy va psixologik faktorlar muhim rol o'ynaydi. Shuning uchun, ta'lim jarayonini qiziqarli va o'quvchilarning qobiliyatiga moslashtirish zarurati tug'iladi.

II. O'yin texnologiyalarining ta'lim jarayonidagi roli

O'yin texnologiyalari o'quvchilarga o'qish jarayonini qiziqarli va interaktiv qilish imkonini beradi. O'yinlar nafaqat o'quvchilarning qiziqishini oshiradi, balki ularning ongini faollashtiradi, diqqatni jamlashni yaxshilaydi va ijtimoiy ko'nikmalarni rivojlantiradi. O'yinlar yordamida bolalar o'qish jarayonini ko'proq o'zlashtirishi mumkin, chunki ular o'yin orqali mukofotlar, yutuqlar va muvaffaqiyatlarga erishish imkoniyatiga ega bo'ladilar. Bu esa ularning o'rganishga bo'lgan istagini kuchaytiradi.

III. O'yin texnologiyalarining aqli zaif bolalarga ta'siri

Aqli zaif bolalar uchun o'yin texnologiyalari maxsus pedagogik usullarni yaratishda muhim ahamiyatga ega. Masalan, vizual, audial va interaktiv elementlarni o'z ichiga olgan o'yinlar bolalar uchun o'qishni qiziqarli qilishda samarali vosita bo'lishi mumkin. O'yinlar orqali o'quvchilar bir nechta ko'nikmalarni rivojlantirishi mumkin:

Kognitiv ko'nikmalar: O'yinlar muammoni hal qilish va strategiyalarni ishlab chiqishga yordam beradi, bu esa aqli zaif bolalarning mantiqiy fikrlashini oshiradi.

Emotsional va ijtimoiy ko'nikmalar: O'yinlarda o'zaro muloqot va guruhda ishlash talab etiladi, bu esa ijtimoiy ko'nikmalarni rivojlantirishga yordam beradi.

Motivatsiya va ijobiy fikr: O'yinlar orqali o'quvchilar muvaffaqiyatlarga erishib, o'zlarini qadrlash va o'z qobiliyatlariga ishonch hosil qilishadi.

IV. O'yin texnologiyalarini amaliyotda qo'llash

Aqli zaif bolalar bilan ishlashda o'yin texnologiyalarini muvaffaqiyatli qo'llash uchun maxsus pedagogik yondashuvlar zarur. Darslar o'yin shaklida tashkil etilishi mumkin, bunda:

O'yin jarayonida o'quvchilarga izchil vazifalar beriladi.

O'yinlar bolalar uchun individual yoki guruhli tarzda tuziladi.

O'yinlar o'quvchilarning rivojlanish darajasiga moslashtiriladi.

O'yin orqali bolalar o'qish, mantiqiy fikrlash va muammolarni hal qilish ko'nikmalarini rivojlantiradi.

V. O'yin texnologiyalarining o'quv motivatsiyasiga ta'siri: Ilmiy tadqiqotlar va misollar

Aqli zaif bolalar (zo'raygan oligofreniya darajasiga ega bo'lgan) rivojlanishida o'yin faoliyati nafaqat dam olish vositasi, balki ijtimoiy tajriba orttirish, atrof-muhit bilan munosabatga kirishish hamda nutq va fikrlash jarayonlarini shakllantirishning muhim vositasi hisoblanadi.

O'yin texnologiyalarining qo'llanilishi bolalarning qiziqishini oshirib, ularning faol ishtirokini ta'minlaydi. Bunday bolalarda motivatsiya sustligi kuzatilgani bois, o'yin orqali ularni rag'batlantirish samarali natija beradi. Didaktik o'yinlar, sensorli o'yin vositalari, interfaol texnologiyalar (masalan, kompyuter o'yin dasturlari, robototexnika elementlari bilan o'yinlar) motivatsiyani oshirishda alohida ahamiyatga ega.

Shuningdek, rolli va dramatik o'yinlar orqali ijtimoiy rollarni egallash, hissiy holatlarni ifodalash, muomala ko'nikmalarini rivojlantirish imkoniyati yaratiladi. Ushbu o'yinlar bolaning emotsional-intellektual rivojiga xizmat qiladi.

Natijalar shuni ko'rsatadiki, o'yin texnologiyalaridan maqsadli foydalanish aqli zaif bolalarda o'z-o'zini baholash, ijtimoiylashuv, mustaqil faoliyatga bo'lgan qiziqish va ichki motivatsiyani kuchaytiradi.

So'nggi yillarda turli ilmiy tadqiqotlar o'yin texnologiyalarining aqli zaif bolalar uchun samarali ta'lim vositasi ekanligini tasdiqladi. Misol uchun, o'yinlar yordamida o'quvchilarning umumiy o'qish ko'nikmalari, ijtimoiy va hissiy ko'nikmalari yaxshilandi. Boshqa tadqiqotlar shuni ko'rsatdiki, o'yinlar orqali bolalarning diqqatini jamlash qobiliyati oshgan va ular o'qish motivatsiyasida aniq ijobiy o'zgarishlarni kuzatishgan.

VI. Xulosa

Aqli zaif bolalar bilan ishlashda o'yin texnologiyalaridan foydalanish — bu nafaqat ularni qiziqtirish, balki ularning rivojlanishidagi individual yondashuvni ta'minlash vositasidir. O'yinlar orqali bolalarda motivatsiya, ijtimoiy moslashuv va psixologik tayyorgarlik shakllanadi. Shu bois, zamonaviy maxsus pedagogikada o'yin texnologiyalarining o'рни beqiyosdir.

Aqli zaif bolalar uchun o'quv motivatsiyasini shakllantirishda o'yin texnologiyalari katta imkoniyatlarga ega. O'yinlar nafaqat o'qish jarayonini qiziqarli va samarali qiladi, balki bolalar uchun ijobiy emotsional tajribalarni taqdim etadi. O'yin texnologiyalarining ta'limdagi roli rivojlanishda davom etmoqda va ular aqli zaif bolalar bilan ishlashda muhim pedagogik vosita bo'lib qolmoqda.

Bunday texnologiyalarni ta'lim jarayoniga keng qo'llash, bolalar o'rtasida motivatsiyani oshirish va ularning o'quv faoliyatini yaxshilashga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Abdurahmonova, M. (2019). Maxsus pedagogika asoslari. Toshkent: "Fan va texnologiya" nashriyoti.
2. Karimova, N. (2020). Defektologiya asoslari. Toshkent: O'zMU nashriyoti.
3. Sharipova, Z. M. (2018). "Aqli zaif bolalar bilan ishlashda psixologik yondashuvlar". Maxsus ta'lim jurnali, №2, 45–50.
4. Vygotsky, L. S. (1978). Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes. Cambridge, MA: Harvard University Press.
5. Elkonin, D. B. (1971). Psixologiya igry [O'yin psixologiyasi]. Moskva: Pedagogika.
6. Shirinova, D. K. (2021). "O'yin texnologiyalarining maxsus ehtiyojli bolalar rivojida o'рни". Pedagogik mahorat jurnali, №1, 60–65.
7. Gippenreiter, Yu. B. (2001). Obshchat'sya s rebenkom. Kak? Moskva: AST.
8. Amonova, M. X. (2022). "Zamonaviy o'yin texnologiyalari va ularning defektologik amaliyotdagi ahamiyati". Ilm-fan va innovatsiya jurnali, №4, 78–83.
9. Piaget, J. (1951). Play, Dreams and Imitation in Childhood. New York: Norton.
10. Qodirova, G. (2020). Logopedik ishlar asoslari. Toshkent: TDPU nashriyoti.
11. Xolboeva, S. B. (2023). "Inclusive ta'limda o'yin texnologiyalarining ahamiyati". Maxsus pedagogika muammolari, №3, 31–36.
12. World Health Organization (WHO). (2011). World Report on Disability. Geneva: WHO Press.